

Posudek oponenta bakalářské práce Kateřiny Tomáškové **Nepálská komunita v Českých Budějovicích z pohledu společné hinduistické víry**

Bakalářská práce Kateřiny Tomáškové se věnuje originálnímu tématu života malé nepálské komunity v Českých Budějovicích a její hinduistické víry. Již jen výběr tématu lze posuzovat pozitivně, jelikož, jak uvádí sama autorka, prací na téma nepálských komunit v Česku, či vůbec na téma nepálské kultury a společnosti u nás existuje poskrovnu, pokud vůbec nějaké (výjimkou je například osvětová činnost Martina Kratochvíla, která ovšem nespadá do akademické oblasti).

Za pozitivum této bakalářské práce lze považovat dobrou a odpovědnou práci s prameny, kdy studentka využila dostupnou existující literaturu v češtině v dostatečné míře. Práce pouze s českými prameny ovšem přináší na druhou stranu i jistá omezení, jelikož mnozí zahraniční religionisté mají k „hinduismu“ dosti odlišné přístupy, což naznačuje i odkaz na článek a zejména samotný článek Martina Fárka, který ukazuje jeden z mnohých přístupů.

Vcelku důležité u práce o hinduismu a jeho projevech (a zřejmě obecně u jakékoliv práce) je vyvarovat se, je-li to možné, povrchnímu zobecňování a tvrzení typu jako např. „základním rysem tradičního hinduismu je víra v božskou trojici – trimurti“, jelikož se při podrobnějším zkoumání zjistí, že tomu tak vůbec nemusí být (co to nakonec je „tradiční hinduismus“, když vezmeme v potaz počet „hinduistů“ a různorodost kultur, tradic, regionů, jazyků a filosofii jižní Asie? – to nemá být bráno vyloženě jako výtka, ale upozornění na riziko generalizování). Toto nakonec již dokazuje samotná práce Kateřiny, kde se v první části snaží charakterizovat hinduismus na základě pramenů, aby poté v kontaktu se skutečnými představiteli hinduismu zjistila, že mnohé z charakteristik neodpovídají jejich osobnímu pojetí. Z práce nevyplývá zcela jasně, jestli toto bylo také jejím záměrem, jelikož to není nijak zdůrazněno ani rozvedeno (vyjma stručné zmínky v Závěru), což je možná škoda, protože by tím práce získala více na zajímavosti, i když je jasné, že rozsah bakalářské práce nemůže být dostatečný.

První kapitola o charakteristikách hinduismu by samozřejmě mohla být pojata jinak, dobré by bylo zdůraznit zejména jeho sociokulturní rozměr, který vyplývá z výzkumu s dotazovanými (příslušnost ke kastě je důležitá vlastně pro všechny, stejně jako slavení svátků, zato různé filosofické aspekty a charakteristiky hinduismu je často ani nezajímají), nicméně je v rámci možností dobře zpracována. Oponent považuje sice výběr trimurti jako jedné z hlavních charakteristik hinduismu za trochu nešťastný, jelikož se s tímto pojetím mnohem více setkáme spíše v některé akademické literatuře než v denně prožívaném náboženství obyvatel Nepálu či Indie. Dále některé formulace či charakteristiky přechodových rituálů by mohly být přesnější (když už je autorka uvádí) či lépe promyšlené. Například na str. 9 (1.2) to, že hinduisté mají cyklické pojetí času a vesmíru, nemusí znamenat, že jejich nejhlubší podstata je kvůli tomu odsouzena k neustálému znovuzrození. Zde by to chtělo tuto formulaci více rozvést a vysvětlit. U rituálu první rýže zase vysvětlit, že to je rituál odstavení, tj. prvního poskytnutí jiné potraviny než mateřského mléka (i když kojení může i nadále pokračovat) a rituál upanajana není uvedením do vědění (to by byl spíše rituál vidyárambha, tj. počátek vědění, studia, ale zde to také není vyložené chyba autorky, ale tato formulace je částečně použita již v citované literatuře, Kateřina ji spíše vytrhla z jejího kontextu), je to v podstatě druhé, duchovní zrození, uvedení do kastovní příslušnosti, identity (na straně 33 už je ovšem upanajana definována dobře). Stejně tak posvátnou šňůru dnes nenosí ani někteří bráhmani,

natož příslušníci jiných kast, to ovšem nemohla Kateřina v rámci svého výzkumu vědět a nelze to brát jako výtka.

Druhá kapitola je opravdu přínosná, jelikož zde autorka využila osobních rozhovorů s dotazovanými k popisu jednotlivých svátků v Nepálu, což je velmi cenné. Vůbec určité uvedení do reality Nepálu je zde na místě a je dobře provedeno.

Metodologicky je také na dobré úrovni třetí kapitola s rozбором sociologického pojetí komunity a možnosti jeho aplikace na nepálskou komunitu v Českých Budějovicích. Též historie a okolnosti vzniku nepálské komunity v Č.B. jsou přínosné. Zajímavé by bylo s jejími příslušníky podrobněji rozebrat, proč prezentují svou restauraci jako indickou a ne nepálskou. Zde se Kateřina dopustila v závěru kapitoly opět jisté generalizace, která ani příliš neodpovídá skutečnosti, protože „budějovičtí“ Nepálci právě zase tolik nepostavili svou činnost na vymezení své kultury. Ze své kultury a země prezentují relativně málo, vedle stravy snad některé populární projevy hinduistické a indické kultury obecně (obrázky, sošky, hudba), dokonce se jaksí marketingově skrývají za indické pojmenování a o jejich skutečných tradicích a kultuře (jsou to všechno obyvatelé himálajských údolí se specifickou, svéráznou a krásnou kulturou) se návštěvník restaurace nedozví vlastně nic.

Dotazníková část má svou hodnotu v autentických odpovědích příslušníků nepálské komunity, i když je z odpovědí vidět, že někdy buď nevěděli, na co přesně odpovídají, nebo se nad tím nechtěli příliš zamýšlet. Například u slavení svátku někteří uvedli, že je neslaví. Těžko si představit při jejich pospolitosti a sdílení de facto veškerého životního prostoru, že by se někteří z nich neúčastnili slavení svátků. To je ovšem výtka vůči nim, ne vůči Kateřině.

Ještě malé upozornění na používání termínu „guru“. V přímém překladu to znamená „učitel“. Vcelku správně je tento termín užit na str. 33 nahoře, kdy je dobře ukázáno, že jde často o rodinného přítele či známého, která zastává sociální roli toho, kdo provádí rituály. Není to tedy vždycky duchovní učitel, jak je často pojímáno v Evropě, jako někdo, kdo člověka vyučuje duchovním naukám. Tuto charakteristiku Kateřina částečně použila na str. 35 a je spíše zavádějící. Guru v Indii či dejme tomu v Nepálu je učitel, např. i hry na flétnu, stejně tak ale mnozí hinduisté (ale třeba i buddhisté a další) mají duchovního gura. Ovšem v případě přechodových rituálů to je často například bráhma z blízké vesnice, ke kterému rodina tradičně chodí z těchto důvodů, aniž by pro ně musel nutně představovat duchovní autoritu v otázkách osobního duchovního růstu.

Pokud by se autorka věnovala příště podobnému tématu, stálo by určitě za to jít ve výzkumu a v kontaktech s dotazovanými více do hloubky a získávat od nich odpovědi, které více odpovídají jejich mentalitě, zkušenostem a životním postojům a vycházet v teoretickém úvodu částečně už i z těchto odpovědí. Například se lze přímo otevřeně zeptat na jejich oblíbená božstva či na oblíbené světce (jako to Kateřina udělala v případě svátků), jakým způsobem se k nim obrací, proč, od koho to přejali atd. Kdežto při dotazu na danou trojici bohů jsou dotazovaní již předem omezováni. Nepálci v Českých Budějovicích například uctívají indického světce Širdi Sáí Bábu (a jeho proklamovanou další inkarnaci Satja Sáí Bábu) či bohyni Lakšmí, která přináší peníze a bohatství. Stejně tak jsou to tradiční oddaní boha Šivy, jako drtivá většina obyvatel Himálaj (oponent se s budějovickými Nepálci relativně dobře zná již bezmála od počátků provozování jejich restaurací, proto si může dovolit tyto poznámky).

Po formální stránce není mnoho, co vyčítat. Práce má přehlednou strukturu, poznámkový aparát je dobře zpracován.

I přes uvedené nedostatky je práce Kateřiny Tomáškové kvalitní a hodnotná, zejména jako první, hlubší krok k poznávání jiné kultury a vzhledem k výběru tématu je i škoda, že jako bakalářská práce byla již dopředu omezená, co se týče rozsahu a odbornosti.

Pro obhajobu lze doporučit, aby se autorka zamyslela nad možnostmi dalšího přístupu k dotazovaným, nad možnostmi dalších, více prohlubujících otázek či také aby více zauvažovala nad rozdílem mezi teoretickým základem z odborné literatury a konkrétní praktickou zkušeností z kontaktu příslušníky zkoumané komunity.
Práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji známku **výborně**.

Mgr. Tomáš Avramov
Katedra filosofie a religionistiky TF JU
12. 5. 2013 České Budějovice